



**ПРАВИЛА ЗА
МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА
НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА
НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА
НАМАЛЯВАНЕ РИСКА ОТ ОБЛЪЧВАНЕ ОТ РАДОН**

СОФИЯ, 2019 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Въведение.....	2
2. Същност, цел и задачи на мониторинга и оценката.....	4
3. Видове мониторинг и оценки.....	5
3.1. Позицията на оценителите.....	5
3.2. Период на провеждане	5
3.3. Перспектива на оценяване	6
4. Основни компоненти на мониторинга и оценката	8
4.1. Очаквани резултати.....	8
4.2. Индикатори за мониторинг и оценка.....	8
4.3. Източници на информация при мониторинга и оценката	11
5. Мониторинг и оценка на финансовото изпълнение на Националната програма.....	13
6. Система за мониторинг и оценка	14
6.1. Тримесечни оценки	14
6.2. Годишни оценки	15
6.3. Одити	16
ЛИТЕРАТУРА.....	16
Приложение 1 – Примерни ключови индикатори мониторинг на дейностите от Националната програма	17
Приложение 2. Инструкции за попълване на тримесечните отчети.....	18

1. Въведение

Правилата предоставят общи насоки и препоръки, които определят механизмите за проследяване и измерване на постигането на целите на дейностите по Националния план за действие за намаляване риска от облъчване от радон. Правилата включват подходящ инструментариум, с който да се извършва наблюдението на изпълнението на стратегическите цели и задачи, както и план за осъществяването на мониторинг, в който са определени отговорниците за отделните задачи, честотата на извършването им, източниците на информация, структурата и съдържанието на докладите за оценка.

Основната цел на мониторинга е да контролира ефикасността на предвидените действия за постигане на поставените цели, а чрез оценката се предоставя информация за ефективността и устойчивостта на Националния план. Оценката е структуриран процес на практическа преценка на изпълнението на предвидените действия по приоритетите на Националния план. Мониторингът и оценката са взаимосвързани инструменти, които имат важно значение за качествено и ефективно изпълнение на оперативните цели на програмата. Те подпомагат Националния координационен съвет да прецени въздействието от изпълняваните дейности и да оптимизират процеса на планиране като отчитат, както постигнатия напредък, така и негативните ефекти. Чрез тях се подобрява прозрачността в процеса на прилагане на приоритетите, повишава се отговорността на властите пред обществеността и се насърчава участието на заинтересованите страни при реализирането на конкретни дейности.

Въвеждането и прилагането на инструменти за мониторинг на изпълнението на Националния план гарантират приложимост и ефективност на процеса на вземане на решения, основан на периодична и систематична оценка на ресурсите, дейностите и резултатите. Чрез тях се осигурява:

- Прозрачност - процедурите, институциите и информацията са достъпни за заинтересованите страни и обществеността, като предоставят достатъчно информация, за да бъдат разбирани, наблюдавани и оценявани дейностите по Националната програма.
- Отчетност – предоставят информация в каква степен са постигнати оперативните цели, доколко рационално са използвани публичните ресурси и какви са обществените въздействия от прилагането.
- Отговорност на управлението - необходимо е институциите постоянно да се опитват да отчитат интересите на всички целеви групи и заинтересовани страни при реализацията на дейностите по Националната програма.
- Подобряване на качество на изпълнението на дейностите, както и на постигнатите резултати.
- Механизми за участие – гражданите получават възможност да участват във вземането на решения по отношение на оценката и промените при реализацията на приоритетите на Националния план.
- Постигане на съгласие - доброто управление отчита и съгласува различните интереси, за да постигне широко съгласие по това кое е в интерес за общността.

- Ефективност и ефикасност на приоритетите на Националния план и изграждането на стратегическа визия.

Настоящите правила са предназначени да подпомогнат Националния координационен съвет при планирането, подготовката и провеждането на мониторинг, контрол и оценката на изпълнението на приоритетите по Националния план. Основната им цел е да подпомогне процесите на ежегодното планиране на приоритетите, както и разработване на висококачествени и конкурентоспособни публични дейности, на базата на които ще бъдат удовлетворени местни потребности и ефикасно разпределени необходимите ресурси за достигане на оперативните цели. Получените резултати от мониторинга и оценката ще бъдат основание за актуализиране на съответната оперативна цел на Националния план или за предприемане на коригиращи действия.

2. Същност, цел и задачи на мониторинга и оценката

Мониторингът на изпълнението на приоритетите на Националния план за действие за намаляване риска от облъчване от радон е процес на системно и непрекъснато събиране и анализ на информацията относно хода на реализацията на дейностите и постигането на поставените оперативни цели [1]. Получената информация се използва за управлението и осъществяването на контрол и вземането на управленски решения относно продължаването, изменението, допълването на съответния приоритет.

Целта на мониторинга е да установи доколко дейностите се реализират успешно и при необходимост да даде възможност за промяна на приоритета, преди програмата да е претърпяла неуспех.

Основна задача на мониторинга е да се следи и измерва постигането на оперативните цели и на ефективността им в хода на тяхната реализация. Мониторингът на работната програма е насочен към повишаване равнището на информационно обслужване на управлението и към подобряване на качеството и ефективността в партньорството между отговорните институции и структурите на гражданското общество. В резултат на осъществявания мониторинг могат да се направят своевременни корекции в начина на изпълнение на политиките и програмите.

По време на мониторинга се набират количествени и качествени данни за ежедневния процес по прилагането на конкретните дейности като напредъкът към текущия момент се сравнява с първоначалните очаквания, за да се определят евентуалните необходими коригиращи действия.

Оценката е систематичен и обективен анализ на дейностите за постигнатия напредъкът въз основа на резултатите и въздействието им, които са предназначени да удовлетворят. На практика чрез нея могат да се покажат последиците от миналите и настоящите инициативи, да се разясни изборът на политики, да се информират компетентните органи за разходите и ползите, свързани с различните варианти, както и да се зададе нова рамка за обсъжданията по актуалните проблеми.

Основната цел на оценката е да установи доколко постигнатите резултати от изпълнението на работната програма съответстват на очакваните резултати и обществените потребности. Оценката на изпълнението на дейностите спомага за разработката и качество на предвидените дейности, като по този начин създава възможности за определяне на приоритети, за подпомагане на ефикасното разпределение на ресурсите и за отчитане на резултатите. Оценката като правило се базира на специално събрана и анализирана информация. Информацията от мониторинга може да помогне за идентифициране на тези области, в които е необходим по-дълбок анализ и усъвършенстване на изпълнението на стратегическия документ. С помощта на тази информация може да се прецени кои цели и дейности трябва да бъдат подложени на задълбочена оценка.

3. Видове мониторинг и оценки

Мониторингът и оценките, които се осъществяват спрямо Националната програма са разнообразни и в зависимост с различни критерии, те могат да бъдат разделени както следва:

3.1. Позицията на оценителите

Мониторингът и оценката могат да бъдат както вътрешни, външни или смесени.

Вътрешни мониторинг и оценка се извършват от служителите в съответната администрация, която изпълнява приоритета и дейността и е отделила бюджетни средства за изпълнението им. При тях се акцентира върху разпределението на наличните ресурси, разходването на отпуснатите средства, изпълнението на задачите, спазването на сроковете, възникването на непредвидени обстоятелствата, предлагането на уместни промени, внасянето на своевременни корекции, както и върху установяването на действителния напредък. Вътрешните оценки са свързани с използването на собствени ресурси на ведомството, което е отговорно за изпълнение на приоритета.

Външните мониторинг и оценка се извършват от независими от съответната администрация местни или чуждестранни експерти или юридически лица. Те в по-голяма степен осигуряват обективност, независимост, откритост и прозрачност за процеса на оценяване и неговите резултати.

Изборът между вътрешно или външно извършване на мониторинга/оценката се определя от редица фактори – цел на оценката, срокове, разполагаеми ресурси и др.

В определени ситуации мониторингът и оценката могат да се осъществяват от смесени мониторингови комитети, включващи представители на държавните органи, на финансиращата институция и независими експерти.

3.2. Период на провеждане

В зависимост от периода на провеждане и насоката мониторинга и оценката, се разграничават следните видове:

Предварителна оценка – представлява информация, събрана преди да започне изпълнението на Националната програма. Тя спомага да се определи какво трябва да се направи и осигурява изходната точка, в сравнение с която се измерва промяната. Предварителната оценка има за предназначение да оцени предварително възможните последици от осъществяването на програмата, да вземайки в предвид потребностите и очакванията на заинтересованите страни, да оценят съществуващите рискове и потенциални конфликти. Предварителните оценки създават и база за оценка на последващия мониторинг, текущите и заключителните оценки, като формулират експлицитно измерими цели и оценъчни критерии

Текуща и междинна оценка – проследяват напредъка на осъществяваните планирани приоритети и качеството на тяхното изпълнение. Провеждането на текущата оценка на Националната програма е определено за период от три месеца, с цел идентифицирането

на проблеми при изпълнението на дейностите и предложения за подобряване на резултатите и оптимизиране на ресурсите. Междинните проверки се извършват в края на годината за проследяване на напредъка на осъществяваните приоритети и качеството на изпълнението на дейностите по тях. В зависимост от направените изводи при оценката е възможно да се предложат промени в изпълнението на дейностите по приоритетите. Чрез сравнение с изходната ситуация може да се прецени дали предвидените действия и интервенции са релевантни на променящите се социално-икономически условия. Това позволява, ако е необходимо, да се предложат аргументирано адекватни промени в целите, съдържанието, мерките и сроковете. При междинните проверки се набляга на управленската дейност и на баланса между ресурсите на входа и непосредствените резултати.

Крайна/заключителна оценка – извършва се в края на програмата, за да се извлекат поуки от прилагането и от резултатите и осъществените въздействия. Заключителният доклад може да съдържа оценка, основаваща се на сравнение между целите и онова, което е постигнато. Анализират се факторите за постигнатия успех или провал, за устойчивостта на резултатите и въздействията на изпълнението на програмата. Правят се обобщени изводи, които могат да имат валидност и при реализацията на други сходни програми.

Последваща оценка - тя се извършва след приключване на етапа на прилагането. При нея се разглеждат въздействието и устойчивостта, както и по-широки проблеми. Резултатите от последващата оценка обикновено се използват за целите на отчетността, т.е. за да се отговори на въпроса какво е постигнато и на каква цена. Тя може да се използват и като ресурси на входа при разработване или изменение на последваща програма или продължение на същата.

3.3. Перспектива на оценяване

Оценката на програмата се извършва в различни перспективи, които най-често са следните:

Оценка на процеса. Оценява се как и до каква степен се изпълняват приоритетите и дали програмата функционира както е планирано. Оценката засяга съответствието на извършваните дейности и интервенции със законовите и нормативните изисквания, съдържанието на програмата или плана за действие, професионалните стандарти или очакванията на обществото/заинтересованите страни.

Анализ на съотношението “разходи/ползи” и анализ на ефикасността на разходите. Това са анализи, при които се сравняват резултатите и постиженията на програмата с разходите (изразходваните ресурси) за тяхното получаване.

Оценка на резултатите. Оценява се до каква степен се постигат очакваните резултати от изпълнението на програмата. Тази оценка се съсредоточава преди всичко върху резултатите и постиженията (включително странични, непланирани и нежелани ефекти), за да се прецени ефективността на програмата.

Оценка на въздействието. Оценяват се въздействията на Националната програма в различни аспекти. Оценката в този случай е насочена преди всичко към степента на постигане на оперативните цели, а също и на постигнатите действителни в сравнение с очакваните резултати на програмата. Тази оценка се използва, когато е известно, че върху резултатите от програмата влияят външни фактори, за да се разграничи приносът на програмата за постигане на нейните цели. Оценката в този случай е насочена преди всичко към степента на постигане на целите на програмата, а също и на постигнатите действителни в сравнение с очакваните резултати от прилагането ѝ.

4. Основни компоненти на мониторинга и оценката

Основните компоненти, на които се основават правилата за мониторинг и оценка на изпълнението на Националния план за действие за намаляване риска от облъчване от радон са:

4.1. Очаквани резултати

От особена важност за успешното и ефективно осъществяване на дейностите по мониторинг на изпълнението е ясното и прецизно дефиниране на очакваните резултати от изпълнението на конкретна политика за здравето на българското население.

Очакваните резултати от изпълнението на Националната стратегия са дефинирани, още на етап планиране при нейното разработване. В плана ясно е очертан желаният ефект – очакваната промяна, в резултат на реализацията на конкретните дейности по нейното изпълнение.

Изпълнението на плана ще допринесе за намаляване въздействието на рисковия фактор радон и заедно с ограничаване на тютюнопушенето ще се подобри превенцията на заболяемостта от рак на белия дроб.

Като резултати от прилагането на стратегията и плановете за действие към нея следва да се очаква:

- Цялостно хармонизиране на законодателството в областта на радиационната защита, строителството и здравословни и безопасни условия на труд;
- Провеждане на национални проучвания на нивата на радон в България;
- Прилагане на противорадонови мероприятия в най-малко 5% от обществените сгради, в които са установени концентрации над 300 Bq/m³;
- Непрекъснато увеличаване броя на измерванията с цел изработване на радонова карта с подходяща статистическа достоверност.
- Най-малко 30% от строителните експерти, имащи отношение по проблема да имат знания за прилагане на технически изисквания за защита от радон при строителство на нови сгради и реконструкция на стари;
- Постигане на медийно покритие, достигащо до 30% от българското население;
- Най-малко 10% от службите по трудова медицина да бъдат обучени във връзка с въвеждане измерването на радона като фактор на работната среда.

4.2. Индикатори за мониторинг и оценка

За да се проследи напредъка по изпълнението на конкретните цели и дейности от Националния план и постигането на дефинираните очаквани резултати, следва да се разработи и приложи система за измерване на изпълнението въз основа на набор от ключови показатели.

Индикаторите представляват количествено или качествено измерване на постиженията от приоритети. В етапа на изпълнение на конкретната дейност/цел доброто количествено измерване служи като основа за осъществяване на ефективен мониторинг и оценка на постиженията и дава ясна представа какво трябва да се постигне от отделните действия.

Индикаторите следва да бъдат:

- ✓ ясно определени;
- ✓ възможно най-опростени;
- ✓ ограничени на брой;
- ✓ количествени (за измерване на ефикасността) или качествени (за измерване на динамичната устойчивост);
- ✓ основаващи се на детайлизирани данни;
- ✓ определени с участието на заинтересованите страни.

Изборът на индикатори трябва да бъде съобразен с оперативните цели на програмата. Индикаторите трябва да бъдат верифицирани спрямо целта, приоритета или дейността която обслужват, т.е. индикаторите трябва да позволяват да се измери до каква степен една политика е била правилно изпълнена и нейните цели са постигнати.

При определени обстоятелства даден индикатор може да не е удачен избор за измерване на определена специфична цел, и трябва да се видоизмени или добави друг. Съществува връзка между целите, приоритетите и дейностите, които се наблюдават и типа на индикаторите:

- ✓ *Индикаторите за ресурси* предоставят информация относно финансовите, човешките, материалните, организационните или регулаторните средства, необходими за изпълнението на програмата.
- ✓ *Индикаторите за продукти* се отнасят до продуктите, които се очаква да бъдат произведени (или услугите, които трябва да се предоставят) чрез реализацията на програмата.
- ✓ *Индикаторите за резултатите* отразяват непосредствените влияния на програмата върху целевите групи, бенефициентите, преките адресати на програмата.
- ✓ *Индикаторите за въздействие* се отнасят към по-широките последици от програмата извън прякото и непосредствено влияние върху целевите групи. Те включват например средносрочни въздействия върху: а) преките адресати или бенефициенти; б) хора или организации, към които политиката/програмата не е пряко насочена; в) непредвидени въздействия.
- ✓ *Индикаторите за контекст* са валидни за цялата територия, население или поголеми обществени групи без да се прави разграничение между тези, които са били обхванати от програмата и тези, които не са били достигнати от нея.

При подбора на конкретните индикатори за извършване на мониторинг за постигането на целите на дадена политика се спазват изискванията, известни като SMART [1,2], т.е. индикаторите да бъдат:

- ✓ Specific (специфични/конкретни) – трябва имат ясна дефиниция и да бъдат достатъчно точни и ясни, да не дават възможност за различни тълкувания, да бъдат разбирани по еднакъв начин от всички.;

- ✓ Measurable (измерими) – индикаторите са насочени към желано бъдещо състояние и са количествено или качествено определени, така че позволяват измерване;
- ✓ Achievable (постижими) – доколкото е възможно заложените стойности да бъдат постигнати;
- ✓ Relevant (релевантни) – индикаторите са пряко свързани с целите на Стратегическия план;
- ✓ Timely (обвързани със срокове) индикатори са свързани с дефинирана времева рамка.

За избор на надеждни индикатори се използва т.н. „точкова система” [3].

Матрица за избор на индикатори за мониторинг								
Индикатори	Характеристики на индикаторите						Общ резултат	Избран да/не
	A	B	C	D	E	F		
Индикатор 1	x	x	x	x	x	x	6	да
Индикатор 2	-	x	-	x	-	-	2	не
.....								
Индикатор n	x	-	x	x	-	x	4	да

A = значението на показателя е ясно;
 B = данни са лесно достъпни;
 C = дейността по събирането на данни е в правомощията на ръководния екип и за осъществяването ѝ не са необходими експерти по анализ;
 D = индикаторът е достатъчно представителен за цялата съвкупност от планирани резултати;
 E = индикаторът е осезаем и може да се наблюдава;
 F = индикаторът е труден за определяне, но е толкова важен, че трябва да бъде разгледан (представителен показател);
При общ резултат над 3 т. индикаторът се приема за избран за провеждане на мониторинг.

В системата от индикатори за мониторинг и оценка, разработена в настоящия документ са използвани всички гореизброени видове индикатори, което ще гарантира ефективността от прилагането на правилата. В Работната програма към Националния план са определени общи индикатори или резултати за целите, които служат за доказателство за изпълнение на дейността или постигане на съответния приоритет по програмата. Ежегодно, при планиране на дейностите за изпълнение от работната програма, индикаторите се преразглеждат, обновяват се или се добавят нови в зависимост от целите на оценката. В Приложение № 1 към настоящите правила са определени ключовите индикатори на база на предвидените дейности за постигане на приоритетите. Индикаторите могат да се променят, преоценяват, допълват и да се добавят други индикатори в зависимост от вида на мониторинга и оценката и етапа на изпълнение и конкретните потребности.

Ключовите индикатори се наблюдават за всеки един от планираните приоритети, ежегодно, което позволява след това те да се интегрират в рамките на определените оперативни цели на Националната програма.

Мониторингът и оценката предполагат изследване на текущото състояние и проследяване във времето на промените, до които довеждат изпълнението на дейностите по Националната програма. По тази причина е важно да се обезпечат обективни данни за изходното състояние на съответните индикатори, чрез които се описва проблемът или ситуацията преди изпълнението на съответната дейност или цел. Ако изходните данни не са налични или не могат да бъдат измерени чрез количествени измерители, за измерител на промените във времето могат да се използват целеви въпросници и анкетиране на експерти в съответната област и/или заинтересовани страни. Ако не може да се установи конкретна промяна чрез използването на въпросник, следва да се формулира качествен измерител на текущото състояние, който да се използва при бъдещи справки.

4.3. Източници на информация при мониторинга и оценката

Изборът на надеждни и добре анализирани индикатори следва да се основава на разнообразни източници. Системата за мониторинг на изпълнението следва да предоставя достатъчно изчерпателна информация относно конкретните източници на информация за проследяване на определените ключови индикатори, методите за събиране на информация, както и периодичност на събиране на информация за всеки един от дефинираните индикатори.

Източниците на информация следва да бъдат достоверни и да предоставят достатъчно количествени и качествени данни, позволяващи проследяване на изпълнението на конкретни дейности и постигане на дефинираните резултати. Събирането на данни и анализите трябва да се планират предварително. Главното предизвикателство при мониторинга е да се събере, съхрани и използва информация, която служи за оценка на различни нива. В крайна сметка, мониторингът трябва да бъде многофункционален, така че информацията, генерирана на едно ниво, да бъде полезна и на други равнища. За осъществяване на мониторинга и оценката на изпълнението на Националната програма могат да използвани следните източници на информация (документи):

- Отчети за изпълнението на Националната програма от различните ведомства (министерства, НЦРРЗ, РЗИ и др.);
- Отчети за изпълнението на други национални и регионални стратегически документи, имащи отношение към програмата;
- Отчети на изпълнители по отделни дейности
- Отчети за изпълнение на програмните бюджети на отговорните ведомства;
- Анализи и проучвания;
- Други източници по преценка.
- Публикации в национални и международни списания;
- Решения на Регионални координационни съвети относно конкретната дейност;

- Заповед на Министри от съответните ведомства;
- Заповеди на Директори на РЗИ;
- Протоколи от заседания на Националния координационен съвет
- Протоколи от заседания на Регионалните координационни съвети
- Препоръки на експерти;
- Публикации в вестници и списания;
- Публикации в интернет пространството;
- Анкетни проучвания и анализ на данните от проучванията;

Освен описаните източници на информация може да се ползват и други документи, полезни за установяване на актуалното състояние. По въпроси, за които не са налични доказателства или информация, за нуждите на оценката може да се провеждат и интервюта със служители в администрацията, за да се набави необходимата информация.

Прилагането на този метод обикновено е непрекъснат процес на мониторинг и отчитане на постиженията и на напредъка по отношение на предварително определените цели чрез измерване стойностите на ключовите индикатори. Критериите и индикаторите могат да са насочени към вида или равнището на изпълняваните приоритети, преките резултати (продукти и услуги), предоставени чрез програмата и/или реализираните

5. Мониторинг и оценка на финансовото изпълнение на Националния план

Финансовото изпълнение на Националния план е един от най-важните методи при отразяването на общия напредък за реализация на работната програма и отделните негови цели и дейности. Финансовото изпълнение се следи чрез индикатора „% на изпълнение“, които се определя ежегодно (за определен период от време) за отделните приоритети или дейности на работния план, както и общо за оперативни цели и стратегическата цел на Националната стратегия.

Резултатите от мониторинга на финансовото изпълнение на Националната програма осигуряват възможност да бъде оценено изпълнението на работната програма от гледна точка на разходваните финансови ресурси и планираните потребности от такива. Тези резултати се съпоставят с резултатите от изпълнението на другите количествени и качествени индикатори за изпълнението на съответните планови елементи (дейности и цели), което да позволи извършването на комплексен анализ на ефективността и ефикасността и потребностите от последващо ресурсно осигуряване на планираните дейности. В таблицата е представен начина за оценка на относителният дял на разходваните финансови средства от общия размер на планираните средства (% изпълнение) за дейностите и целите от работната програма.

Приоритет	Дейност	Планиран бюджет по финансов разчет	Утвърдени финансови средства за период x	Разходвани финансови средства за период X	% на изпълнение по план (кол4/кол3)	% на реализация (кол4/кол5)
1	2	3	4	5	6	7
Приоритет 1						
.....						
Общо						

Резултатите от мониторинга и оценката на финансовото изпълнение се представя в ежегодните отчети по приоритети или дейности. Анализът от мониторинга и оценката служат за планиране на средства за следващата година.

6. Система за мониторинг и оценка

За изпълнението на утвърдените от Националния координационен съвет дейности по приоритети се извършват тримесечни „бързи“ и обобщаващи годишни мониторинг и оценка. Резултатите от наблюдението на изпълнението се обобщават в изготвени Годишни отчети.

6.1. Шестмесечни оценки

Шестмесечните оценки се базира на информация, получавана от постоянен мониторинг, по време на извършването на дейностите. Чрез мониторинга и текущите оценки се измерват на по-ранен етап разпределението на въздействията на постигнатите резултати и се минимизират или смекчат негативните въздействия и рискове и се насърчава допълнително участието на заинтересованите страни. Чрез тях се цели да се идентифицират възникнали проблеми при реализацията на дейностите, отклонения от предвидения курс на действие или очаквани резултати, възникнали непредвидени негативни ефекти и т.н. В зависимост от направените изводи при оценката е възможно да се предложат промени в изпълнението на приоритетите на програмата. Наред с това текущият мониторинг и тримесечните оценки осигуряват надеждни обратни връзки към управляващите и изпълнителите, създавайки условия за по-добро управление, постигане на поставените оперативни цели. Концепцията за текущо оценяване е изключително гъвкава. Тя се базира на утвърдените дейности и предвидените задачи по тяхното изпълнение за всяка година. На базата на утвърдената ежегодна програма и утвърдените финансови ресурси за изпълнението на конкретните дейности и задачи се изготвят конкретни специфични индикатори. Дадена е възможност за допълване на индикаторите, в зависимост от задачата, която се изпълнява. За оперативното попълване и поддържане се изготвят форми в табличен, електронен вид и се разпращат до Регионалните координатори. В тримесечните отчети се извършва самооценка на работата и резултатите по дейностите и общо по изпълнението на програмата. Към формата е изготвена инструкция за нейното попълване и скала за самооценка, както следва:

- много добро - над 80% изпълнение на дейностите
- добро - между 50 - 80 % изпълнение на дейността
- задоволително - между 30 - 50 % изпълнение на дейността
- лошо - под 30% изпълнение на дейностите

Във формата се описват проблеми/трудности при изпълнение на програма и/или на определена дейности и предложения за подобряване на работа за програмата или по изпълнение на определена дейност. Пример за такава форма и инструкцията за попълване са представени в Приложение № 2. Тримесечните отчети се представят на секретарите и националният координатор на Националната програма, които изготвят обобщени отчети и архивират в електронен вид данните. Обобщават се проблемите и трудностите, както и предложенията за подобряване на дейността.

6.2. Годишни оценки

Целта на този вид оценка е да се види доколко заложените цели и приоритети са изпълнени и е достигнато очакваното развитие. На база на тази оценка могат да се направят основни изводи и констатации за всеки от етапите на изпълнение на Националната програма. Годишната оценка може да включва: оценка на степента на постигане на целите и устойчивостта на резултатите; оценка на общото въздействие; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки относно провеждането на политиката. Резултатите от последващата оценка се вземат предвид при разработването/актуализацията на плана за следващия период на планиране. В резултат на оценката се изготвят годишни отчети, които се приемат от Националният координационен съвет.

Годишният отчет за наблюдението на изпълнението на Националния план съдържа информация за:

- ✓ Общите условия за изпълнение на утвърдения план за изпълнение на приоритетите.
- ✓ Постигнатия напредък по изпълнението на целите, приоритетите и мерките въз основа на индикаторите за наблюдение.
- ✓ Действията, предприети от компетентните органи с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плановете за развитие на различните нива на изпълнение на програмата, в т. ч.:
 - мерките за наблюдение и създадените механизми за събиране, обработване и анализ на данни;
 - преглед на проблемите, възникнали в процеса на прилагане през съответната година, както и мерките за преодоляване на тези проблеми;
 - мерките за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на
 - план;
 - резултатите от извършените обобщени тримесечни оценки от Регионалните координатори;
- ✓ Заключение и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението.

Годишните отчети за наблюдение се изготвят от секретарите на Националния план и представляват обобщение на отчетите на Регионалните координатори и изпълнителите на програмата. Извършва се обобщена оценка по индикаторите за дейностите, които се изпълняват през годината. Оценката може да бъде осъществявана в различни обществени сфери и с различен териториален обхват. Годишният отчет след приемането му на съвещание на Националният координационен съвет се публикува на интернет страницата на програмата. Архивирането на данните се извършва по региони и години в електронен вид. Отчетите се разпечатват и се съхраняват и на хартиен носител в папка за годината.

6.3. Одити

Одитът на изпълнението е независима оценка по отношение на икономичност, ефикасност и ефективност на прилаганите дейности по програмата, чрез което се цели усъвършенстването им. Обектите, които са предмет на одит на изпълнението са както политиките, така и конкретни институции и организации, свързани с тяхната реализация. Одитът на изпълнението обхваща:

а) одит на икономичността на извършваните дейности по оценяваната политика или програма от съответните публични институции в съответствие с добрите административни принципи и управленски практики;

б) одит на ефикасността на използването на финансовите, човешките, техническите и други ресурси, включително оценяване на мерките за изпълнение на мониторинга и процедурите, прилагани от одитираните обекти за преодоляване на констатирани недостатъци;

в) одит на ефективността по отношение постигането на целите на политиката/програмата, а също и оценка на действителните резултати и въздействия в сравнение с очакваните.

Одитът на изпълнението се основава на взетите решения или поставените цели. Той дава отговор на въпроса, дали се получават максимални резултати от вложените средства или е възможно те да бъдат разходвани по-добре и по-разумно. Законността и доверието са основни ценности, валидни за всички публични дейности, а одитът на изпълнението може да допринесе за тяхното утвърждаване чрез предоставяне на публична и надеждна информация за степента на икономичност, ефикасност и ефективност на публичните политики и програми. Чрез изготвянето на независими оценки той може също така да служи като основа на решения за бъдещи политики или програми.

Одитите се провеждат по предварително създадена програма и правила на съответната институция, които не са предмет на настоящата методика

ЛИТЕРАТУРА

1. Център на изследване на демокрацията (2009), Мониторинг и оценка на публични политики и програми.
2. Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейски социален фонд (2009), Мониторинг и оценка на публични политики и програми - същност, цели, типология. Обучителен информационен материал.
3. United Nations Development Program (2009), ‘Handbook on Planning, Monitoring and Evaluating for Development Result.

Приложение 1 – Примерни ключови индикатори мониторинг на дейностите от Националния план

1. Изграждане на структури за управление на Националната програма								
Индикатори	Характеристики на индикаторите						Общ резултат	Избран да/не
	A	B	C	D	E	F		
Създаване на НКС; одобрен от министъра на здравеопазването план за дейността	x	x	x	x	x	x	6	да
Определен НК и секретариат Заповед на Министъра	x	x	x	x	x	-	5	да
Определени регионални координатори	x	x	x	x	x	x	6	да
Разработване на областни програми	x	x	x	x	x	x	6	да
Определени регионални изпълнители на програмата - Заповед на директора на РЗИ	x	x	x	x	x	-	5	да
Финансов ред на отчитане на дейностите по програмата	x	-	x	x	-	x	5	да
Заседания на НКС / ОКС	x	x	x	x	x	x	6	да
Проучвания за оценка на изпълнението на приоритета	-	-	-	x	-	x	2	не
Обучителни семинари	x	x	x	x	x	x	6	да
Организационно-методична и консултанска помощ	x	x	-	-	-	-	2	не
други								

A = значението на показателя е ясно;
 B = данни са лесно достъпни;
 C = дейността по събирането на данни е в правомощията на ръководния екип и за осъществяването ѝ не са необходими експерти по анализ;
 D = индикаторът е достатъчно представителен за цялата съвкупност от планирани резултати;
 E = индикаторът е осезаем и може да се наблюдава;
 F = индикаторът е труден за определяне, но е толкова важен, че трябва да бъде разгледан (представителен показател);

При общ резултат над 3 т. индикаторът се приема за избран за провеждане на мониторинг.

Приложение 2. Инструкции за попълване на шестмесечни отчети

1. Инструкцията цели да окаже начина на попълване на формата за изготвяне на шестмесечни отчети по изпълнение на дейностите по националната програма.
2. Формата определя индикаторите за уеднаквяване и обединяване на резултатите.
3. Дава възможност за добавяне на нови индикатори при реализиране на задачи, свързани с дейностите предвидени в програмата.
4. Всяка дейност, предвидена за изпълнение се разглежда в отделен лист. В таблицата са изброени всички РЗИ със съответния код, НЦРРЗ и Национален координационен съвет (НКС).
5. Формата съдържа: планирани дейности за 2015, инструкция за попълването на отчета, листове за дейности № 1; 3; 5; 6; 8; 9; 10, за които е отговорно МЗ, респективно РЗИ и отделен лист за оценка и анализ на дейностите.
6. При необходимост може да се добави допълнителен лист за нова дейност, която е в плана, по която РЗИ не е отговорно, но е участвало в изпълнението ѝ или нова дейност, която не е в планираната в работната програма. От панела в долната част на екрана се натиска бутона "Insert Worksheet" (Shift+F11). Изготвя се таблица, в която се описва измерението, резултата и изпълнението.
7. В листовите на "дейностите" по колони се изброяват индикаторите за изпълнение, които съответстват на поставените задачи от плана.
8. Срещу съответното РЗИ се записва измерението (н-р брой), резултата, изпълнение/забележка.
9. В колоната "резултат" се записва количествената оценка за изпълнение, а в колона "изпълнение" качествената или вида на изпълнението (н-р издаден протокол, номер на заповед, вид медия и други или описване на начина как е изпълнена дейността).
10. Колоната "Изпълнение" в формат на клетката се отбелязва "wtop text". По този начин текста се запазва в клетката, отнасящата се за съответното РЗИ. Описва се кратко вида на изпълнението, но когато текста е прекалено дълъг той може да се изнесе в приложение. Това приложение се прилага към отчета, а в колоната се отбележи, че има приложение.
11. В колони "други" се изписва изпълнена задача, която не е записана, но е изпълнена и може да допринесе и подпомогне осъществяване на дейността. Тази колона може да се повтори няколко пъти в зависимост от задачите.
12. В листа "Оценка и анализ на дейностите" се извършва самооценка на работата и резултатите по дейностите и общо по изпълнението на програмата. Кратко се описват проблеми/трудности при изпълнение на програма и/или на определена дейности и предложения за подобряване на работа за програмата или по изпълнение на определена дейност. Проблемите/трудностите и предложенията могат да се изнесат в приложение, като в колоните се отбележи, че има предложение и до се приложи към отчета.
13. В колоната "оценка" на лист "Оценка и анализ на дейностите" се избира от падащото меню, в зависимост от резултатите както следва оценка на изпълнението:
 - много добро - над 80% изпълнение на дейностите

- добро - между 50 - 80 % изпълнение на дейността
- задоволително - между 30 - 50 % изпълнение на дейността
- лошо - под 30% изпълнение на дейностите

14. Общата оценка на изпълнението на дейностите по програмата се оценява в зависимост оценката на дейностите и броя на дадените оценки. Н-р когато повечето дейности са получили оценка "добро", общото изпълнение също се оценява като "добро".

15. Общото изпълнение ще бъде оценено след получаване на отчетите на базата на оценката на дейностите от РЗИ.

16. След попълване на всички листове данните за съответното РЗИ файла се запомня, като се добавя името на РЗИ-то и отчетния период. Файла се изпраща до националният координатор и секретарите на програмата на съответните емайл адреси:

k.ivanova@ncrrp.org

jdjounova@ncrrp.org

itasev@mh.government.bg; i_tasev@mail.bg

